

היום נלמד בעזרת ה':

גיטין דף ט

(בעמוד הקודם)

עבד שהביא גט שכתוב בו 'כל נכסי קנויים לך' דעת רבא שקנה רק את עצמו ולא את הנכסים, וזאת משום שהעבד נאמן רק לגבי עצמו (כמו שאישה נאמנת להביא גיטה) ולא לגבי הנכסים (כי בממון צריך שני עדים).

אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא: לדברך 'פלגינן דיבוריא' כלומר מחלקים את המשפט הכתוב בשטר לשני חלקים, ואפילו שהוא משפט אחד הכולל את שני החלקים, אנו לוקחים אותו רק לענין השחרור ולא לענין הנכסים. וזהו כדעת רבי שמעון.

הכותב כל נכסיו לעבדו: הכותב שטר לעבדו 'כל נכסי נתונים לך' (ויש עדים על השטר) - יצא העבד לחירות וקנה את כל הנכסים. לדעת רבי מאיר אם האדון שייר לעצמו קרקע כלשהי או מטלטלין (דהיינו שכתב 'כל נכסי נתונים לך חוץ מדבר פלוני'), לא יצא העבד לחירות כלל. משום שאנו אומרים שהסיבה שהאדון שייר משהו מלמדת שהוא שייר גם את העבד עצמו, דהיינו כוונתו לומר 'כל נכסי קנויים לך חוץ ממך עצמך' שאתה אינך בכלל הנכסים, וכל השטר הזה הוא רק מעשה חנופה בעלמא לעבד. (אבל כשלא שייר לעצמו כלום אין סיבה לחשוב כך, ולכן אנו אומרים שכוונת האדון להקנות לו את כל הנכסים כולל אותו עצמו שהרי הוא 'אחד הנכסים' של האדון).

הגמרא מבינה כעת שכל החשש הנ"ל מתבסס על כך שרבי מאיר סובר 'לא פלגינן דיבורא', ולכן אם הדיבור של האדון 'כל נכסי' אינו יכול להתקיים משום שהוא שייר לעצמו קרקע, הוא גם לא יכול להתקיים לגבי העבד. אבל אם היה סובר רבי מאיר ש'פלגינן דיבורא' לא היינו אומרים שבגלל שהאדון שייר לעצמו קרקע הוא מתכוין לשייר גם את העבד. (-אחרונים).

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

לדעת רבי שמעון גם אם שייר האדון קרקע או מטלטלין מסויימים לעצמו, העבד יוצא לחירות וקונה את כל הנכסים חוץ מהדבר המשוויר, ואנו לא אומרים שכוונת האדון להחניף לו. אלא אם כן האדון שייר דבר לא מפורט דהיינו שכתב 'חוץ מאחד מריבוא שבנכסים', שאז מכיון שהאדון לא פירט את מה הוא משייר, בודאי הוא התכוין לעבד עצמו - שהוא חשוב בעיניו כפרט קטנטן בנכסים שלו - וכוונתו להחניף לעבד, ולכן לא יצא העבד לחירות כנ"ל.

כאמור לדעת רבי שמעון אם האדון שייר קרקע מסויימת יצא העבד לחירות וקנה את כל הנכסים חוץ מהקרקע ההיא. אך במקרה שלא כתב האדון איזו קרקע אלא 'חוץ מקרקע בשטח בית כור' - אמנם יצא העבד לחירות, אך לא קנה שום נכסים, כי בכל קרקע אנו מסתפקים אולי היא הקרקע ששייר האדון לעצמו. נמצא ש'פליגין דיבורא' של האדון, שהרי הוא כתב 'כל נכסי קנויים לך' ובפועל העבד קנה רק את עצמו (ואנו לא אומרים שמכיון שאינו קונה את הקרקעות גם את עצמו אינו קונה, כי אנו מחלקים את הדיבור לשניים ומקיימים רק את חלק אחד ממנו).

קושיא: והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: שהלכה כרבי מאיר החולק על רבי שמעון וסובר שלא אומרים פליגין דיבורא. ואפילו שכאשר נאמרו הדברים של רבי שמעון לפני רבי יוסי הוא שיבח אותם - בכל אופן אין הלכה כן.

קושיא על הקושיא: ומי אמר רב נחמן הכי: האם רב נחמן אמר שלא פליגין דיבורא? והרי הוא אמר להיפך.

שכיב מרע: שכיב מרע שכתב שטר מתנה ולאחר מכן הבריא, הוא יכול לחזור בו מכל המתנות שנתן בהיותו שכיב מרע, משום שכל הנתניה היתה רק על דעת שהוא ימות. אבל שכיב מרע ששחרר את עבדו והבריא אינו יכול לחזור בו, מכיון שברגע הראשון שהיה העבד משוחרר חל עליו שם 'בן חורין' והוא כבר לא יכול לחזור להיות עבד. [ואפילו שלאחר מכן הבריא השכיב מרע והתברר שעל דעת כן הוא לא שחרר אותו? מכיון שהשכיב מרע יודע שעבד שיוצא לחירות לא חוזר חזרה לעבדות, אמדו חכמים את דעתו של השכיב מרע שהוא משחרר אותו אפילו אם הוא יבריא לאחר מכן - שיעורי רבי שמואל]

ולפי זה שכיב מרע שכתב לעבדו 'כל נכסי נתונים לך' ולאחר מכן הבריא - יכול לחזור בו רק מנתינת הנכסים אך לא משחרור העבד. וזאת משום שאנו אומרים 'פליגין דיבורא' של 'כל נכסי נתונים לך'. ואלו הם דברי רב נחמן!

אלא אמר רב אשי: הסיבה שרבי מאיר אומר שהכותב כל נכסיו לעבדו ושייר קרקע לא יצא העבד לחירות - אינה משום שלא פלגינן דיבורא, אלא בגלל שגט כזה אינו 'כורת' את העבד מבעליו. כלומר מגט אישה לומדים לגט עבדים שצריך שהגט יהיה 'גט כריתות' שכורת ומפריד ביניהם, ומכיון שאפשר להסביר את כוונת האדון שכמו שהוא שייר את הקרקע הוא גם משייר את העבד - אין זה גט 'כריתות' (אלא אם כן היה כותב לו 'עצמך ונכסי קנויים לך חוץ מקרקע פלונית' שאז לא היה ספק בדבר). ועל זה אמר רב נחמן שהלכה כרבי מאיר.

וממילא אין זה סתירה למה שאמר רב נחמן בשכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו והבריא שהעבד יוצא לחירות, כי פלגינן דיבורא.

ולפי זה באמת רבא סובר כרבי שמעון שפלגינן דיבורא, כי בעבד שהביא גיטו שכתוב בו 'כל נכסי קנויים לך' אין חיסרון של 'כריתות' (כי האדון לא שייר לעצמו כלום), והסיבה שהוא יוצא לחירות אך לא קונה את הנכסים משום שפלגינן דיבורא.

*

למדנו במשנה: בארץ ישראל אין צורך לומר בפ"נ ובפ"נ כי אם יצא ערער על הגט הוא יתקיים בעדים החתומים בו - או שהם עצמם יעידו או שעדים אחרים יעידו על חתימתם (ובארץ ישראל אין חשש שלא כתבו את הגט לשמה).

ערער כמה: הגמרא מקשה כמה אנשים יערערו על הגט? הרי אחד לא יתכן כי אין ערער פחות משני עדים. ואם יבואו שניים הרי הם עומדים מול שני העדים החתומים בגט, ואין עדיפות לשניים על פני הראשונים?

אלא ערער דבעל: הבעל יבוא ויערער על הגט ויטען שהוא מזויף.

משנה: ואינו יכול לומר: יתבאר בגמרא.

שוו למוליך ולמביא: למוליך את הגט מהארץ לחו"ל ולמביא את הגט מחו"ל לארץ. דהיינו גט של שחרור עבדים דינו לומר בפ"נ ובפ"נ כמו גט של גירושין, ובמקרה שבגט אישה צריך לומר, גם בגט עבדים כן.

גמרא: חרש בר איתויי גיטא: וכי חרש (= אילם) בר הכי בכלל להביא את הגט, והרי אין בו דעת ואינו יכול להעשות שליח לגרש אישה?

וכל גט שיש עליו עד כותי: כל שטר שחתום עליו עד כותי השטר פסול חוץ מגיטין ושחרורים שכשרים, והטעם יתבאר בגמרא לקמן.

וכל השטרות העולים בערכאות: כל שטרי ממונות של עיסקאות בין יהודים, שנכתבו בבית דין של גויים ונחתמו בעדים גויים - כשרים משום ש'דינא דמלכותא דינא'. חוץ מגיטין ושחרורים שפסולים משום שגויים אינם שייכים בתורת גיטין וקידושין, ושחרורים שווים בדיניהם לגיטין (אבל שטרות ממוניות כשרים, כי בני נח צטוו על 'הדינים').

וכדברי רבי מאיר בארבעה: לדעת רבי מאיר יש דבר נוסף שבו שווים גיטין לשחרורים: בעל המוסר גט לשליח שימסור אותו לאשתו - יכול להתחרט לאחר מכן, כל עוד לא הגיע הגט לידי האישה. משום שהשליח שקיבל את הגט לידי לא זכה בגט בשביל האישה, ואפילו שיש דין ש'זכין לאדם שלא בפניו' השליח אינו יכול לזכות בעבור האישה משום שגירושין אינם 'זכות' לאישה אלא 'חובה' (אלא אם כן האשה שלחה בעצמה 'שליח לקבלה' שיקבל בשבילה את הגט, שאז ברגע שהוא קיבל את הגט לידיה היא מתגרשת). לדעת רבי מאיר גם המשחרר את עבדו על ידי שליח יכול לחזור בו משום שהשחרור הוא 'חובה' לעבד, אבל לדעת רבנן שחרור הוא 'זכות' לעבד וזכה בו השליח מיד שקיבל אותו ואין האדון יכול לחזור בו.

קושיא: בשלמא לרבנן: מובן מדוע הם אמרו את המספר 'שלושה' דברים שבהם שווים גיטין ושחרורים - בכדי למעט את המקרה הרביעי הנ"ל ושלא כדעתו של רבי מאיר הסובר שיש ארבעה דברים. אלא רבי מאיר הסובר שיש ארבעה דברים מדוע אומרת הבריייתא את המנין 'ארבעה' והרי הוא לא בא למעט כלום?

תירוץ: למעוטי הא דתניא: עדים שאינם יודעים לחתום (כי אינם יודעים לכתוב), מכינים להם 'שבלונה' של השמות שלהם (כותבים את השמות על נייר וחותכים בסכין את האותיות) והם ממלאים אותם בדיו וכך חותמים את שמותם. לדעת תנא קמא עושים זאת בכל השטרות, אבל לדעת רשב"ג רק בגיטין משום חשש עגינות: שמא הבעל יהיה חולה הנוטה למות (שאינו לו ילדים ורוצה לפטור את אשתו בגט מיבום) ועד ששיגו עדים אחרים הוא ימות, או שמא הבעל עומד להפליג בספינה לחו"ל ולא יסכים להמתין. אבל בשחרורי עבדים אין מקילים בזה.

רבי מאיר שאמר 'ארבעה' דברים - בא למעט את דעת תנא קמא הסובר דגם בזה שווים שחרורים לגיטין.

קושיא: קרייה מאן זכר שמיה: רשב"ג אמר בסוף דבריו שבשאר כל השטרות רק האם העדים יודעים 'לקרות ולחתום' הם כשרים. אך מי בכלל דיבר על עדים שלא יודעים לקרוא?

תירוץ: חיסורי מחסרא: יש חיסרון בדברי הבריייתא, ובאמת היא דיברה על שני מקרים: א. עדים שאין יודעים לקרוא קוראים לפניהם והם חותמים, ב. אם אינם יודעין לחתום מקרעין להם וכו' והם חותמים. זו דעת תנא קמא. ורשב"ג חולק בשאר שטרות על שני המקרים: גם לא קוראים להם וגם לא מקרעים להם.

הגמרא מקשה שיש דברים נוספים שבהם שווים גיטין ושחרורים:

האומר תנו גט זה לאשתי: אדם שאמר לסובבים אותו 'תנו את הגט לאשתי' ומת - לא יתנו אותו לאחר מותו, וכן בשחרורי עבדים. [ואפילו לרבנן הסוברים שגט שחרור הוא זכות לעבד. מכיון שהוא רק ביקש שיתנו אותו לאחר מותו, אך לא מסר להם את הגט, וממילא הם לא נעשו 'שליחים'].

אבל אם הוא אמר 'תנו סכום כסף לפלוני' ומת - יתנו לאחר מותו, משום שרבנן תקנו ש'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו' בכדי שהשכיב מרע יהא רגוע ולא תטרף עליו דעתו ויכבד חוליו אם הוא לא יהיה בטוח שדבריו יקויימו.

נמצא ששוים שחרורים לגיטין בשכיב מרע שאמר 'תנו גט'?

תירוץ: כי קתני מילתא וכו': רק דבר ששואה בגיטין ושחרורים בלבד מנתה הבריייתא, אבל הדין של שכיב מרע האומר 'תנו גט' שייך גם בשאר שטרות.

וזאת על פי מה ששלח והודיע רבי אלעזר: שכיב מרע שאמר 'כתבו ותנו מנה לפלוני' ומת - לא כותבים שטר ונותנים לפלוני משום שיתכן שהשכיב מרע רצה להקנות לו את המתנה דוקא בשטר, והרי אין אפשרות לכתוב שטר לאחר מיתה של 'בעל השטר'.

וממילא גם באופן שהשכיב מרע אמר 'תנו שטר מתנה זה לפלוני' ומת - לא יתנו לו את השטר, משום שיתכן שהוא רצה להקנות לו את המתנה דוקא בשטר והרי לאחר שמת הוא כבר לא יכול להקנות כלום. וכל מה שתקנו חז"ל 'דברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו' זה רק בדברים שבעל פה (שצויה לתת מתנה לפלוני כנ"ל).

דבר נוסף: והאיכא לשמה: גיטין ושחרורים שוים בכך שאת שניהם צריך לכתוב 'לשמה'?

בשלמא לרבה: הסובר שצריך לומר בפ"נ ובפ"נ משום לשמה - זה כבר כלול במה שאמר הברייתא שהם שוים 'למוליך ומביא' דהיינו לומר בפ"נ ובפ"נ. אלא לרבא הסובר שצריך לומר משום קיום החתימות, ממילא 'לשמה' אינו כלול ב'מוליך ומביא', וקשה מדוע זה לא כתוב בברייתא?

דבר נוסף: ותו.. האיכא מחובר: הרי לכו"ע אסור לכתוב גיטין ושחרורים על דבר המחובר לקרקע. ומדוע לא כתבה זאת הברייתא?

תירוץ: כי קתני פסולא דרבנן: הברייתא מנתה רק דברים הפוסלים בגיטין ושחרורים מדרבנן. כגון 'מוליך ומביא' שתקנו חז"ל לומר בפ"נ ובפ"נ, וכן עד כותי שפסול בשאר שטרות מדרבנן וכשר בגיטין ושחרורים. אבל הפסול של 'לשמה' והפסול של 'מחובר' השווים בגיטין ושחרורים הם מדאורייתא.

קושיא: והא ערכאות: הרי הפסול של גיטין ושחרורים העולים בערכאות הוא מדאורייתא, כנלמד מ"**וְכִתְבֵהֶם לְהַסְפֵר כְּרִיתָת וְנִתְּנָה בְיָדָהּ**" רק מי שישנו בכלל 'נתינה' כלומר יהודי הוא בכלל 'כתיבה', ולא גוי. ובכל אופן כתבה אותו הברייתא?

תירוץ: בעדי מסירה וכרבי אלעזר: רבי אלעזר סובר ש'עדי מסירה כרתי' כלומר העדים הרואים את מסירת הגט לידי האישה הם הדבר המכשיר את הגט, ולא עדי החתימה. הברייתא שאמרה שגיטין ושחרורים פסולים בערכאות של גויים סוברת כרבי אלעזר, ומדובר שאת הגט כתב סופר יהודי וממילא הוא כשר מדאורייתא, אבל מכיון שעל הגט חתמו עדים גויים - מודה רבי אלעזר שהגט פסול מדרבנן. ואפילו שעדי החתימה לא מעלים ולא מורידים באמת אלא רק עדי המסירה, וזאת מחשש שמא יבואו לסמוך על עדי החתימה שהם עצמם יהיו גם עדי המסירה, והרי הם גויים הפסולים לעדות. (מקרה זה של עדים פסולים החתומים בגט נקרא 'מזוייף מתוכו').

קושיא: והא מדקתני סיפא: הרי בסיפא של הברייתא כתוב שרבי שמעון חולק וסובר שגם גיטין ושחרורים העולים בערכאות של גויים כשרים, וביאר רבי זירא שרבי שמעון סובר כשיטת רבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, ומדובר בסופר יהודי והחתימות של הגויים אינן נצרכות כלל, ולכן הם כשרים.

ומדוייק מדברים אלו שדעת תנא קמא אינה כרבי אלעזר אלא הוא סובר 'עדי חתימה כרתי' ולכן הוא פוסל את הגיטין והשחרורים שחתמו עליהם גויים. ואם כן זהו פסול דאורייתא!

תירוץ: איכא בינייהו שמות מובהקין: באמת גם תנא קמא סובר כרבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, והמחלוקת בינו לרבי שמעון היא במקרה שחתומים בשטר גויים שיש להם שמות מובהקים של גויים. לדעת תנא קמא הגט פסול מדרבנן כי יבואו להשתמש בעדי החתימה כעדי מסירה וכנ"ל, אבל לדעת רבי שמעון מכיון שיש לעדים שמות מובהקים של גויים אין לחשוש לכך והגט כשר.

קושיא: **והא חזרה דאורייתא**: והרי לדעת רבי מאיר שיש דבר רביעי בהם שוים גיטין ושחרורים - והוא שיכול כותב הגט שנתן לשליח לחזור בו מהשליחות - זהו פסול מדאורייתא, כי כתוב "**וְיָנַת בְּיָדָהּ**" ולאחר שהוא ביטל את שליחותו הוא לא נותן לה. ובכל אופן כתבה הברייתא פסול דאורייתא?

אלא כי קתני מילתא דליתא בקידושין: כלומר הגמרא חוזרת בה מהתירוץ שהיא תירצה על שתי הקושיות: לשמה ומחובר השווים בגיטין ושחרורים מדוע לא כתבה אותם הברייתא? - ומתרצת כך: דין 'לשמה' שייך גם בקידושין וכן דין 'מחובר'. והיינו כאשר מקדש אישה בשטר צריך לכתוב אותו לשמה וכן לא על מחובר. וממילא הדינים הללו לא מיוחדים דווקא לגיטין ושחרורים, ואילו הברייתא מנתה רק דברים ששייכים בהם בלבד:

כי רק בגיטין ושחרורים צריך לומר בפני נכתב ולא בשטר קידושין. ורק בהם עד כותי כשר ולא בשטר קידושין. ודוקא הם שעלו בערכאות פסולים, אבל שטר קידושין כשר - משום שכל הפסול בזה הוא מדרבנן, ואם נפסול את הקידושין נמצא שנתיר אשת איש להתחתן, מה שאין כן בגט אין חשש אם נפסול אותו והיא לא תתחתן.

קושיא: **והא חזרה גופא**: והרי הדבר הרביעי שסובר רבי מאיר שייך גם בקידושין, שאם חזר בו המקדש וביטל את השליחות שמסר לשליח את שטר הקידושין השטר פסול (משום שקידושין הם חוב לאישה כי הם אוסרים אותה להתחתן עם כל העולם)?

תירוץ: **בשליחות בעל כרחו**: גיטין ושחרורים הם שטר שנמסר בעל כרחם של מקבלי השטר - האשה והעבד שלא צריך את הסכמתם להתגרש או להשתחרר,

אבל שטר קידושין צריך את הסכמת האשה להתקדש. וממילא הוא לא דומה לשטר
 גיטין ושחרורים. ואם כן אין זה נחשב שהדין של חזרה שווה גם בקידושין, ולכן
 כתבה אותו הברייתא.